

EMİNE İŞINSU'NUN HİKÂYELERİNDE FEMİNİZM

FEMINISM IN THE STORIES OF EMİNE İŞINSU

Elif DİNÇER*

ÖZ: Kadın, Batılılaşma sürecinden beri çağdaşlaşmanın simgelerinden biridir. Kadınlar yasalar üzerinde erkeklerle eşit haklara sahip olsalar da ataerkil yaşam tarzının getirdiği alışkanlıkların kısa zamanda terk edilememesi nedeniyle bu eşitliğin uygulanabilirliğini yaşamda görmek mümkün olmamıştır. Demokrasi kavramı, II. Meşrutiyet'ten sonra bir bakıma feminizm hareketiyle birleşir ve demokrasinin yaşamasını sağlayacak şahsiyetleri yetiştirecek kadın özlemi başlar. Simone De Beauvoir'ın öncülüğünde başlayan ve "İkinci Dalga Kadın Hareketi" olarak adlandırılan feminist hareket seksenli yıllarda Türkiye'yi de etkiler. Toplumsal cinsiyete dair kadının varoluş problemlerinin tartışıldığı, kadın olmanın ve kadınsal sorunların ele alındığı bu dönemde kadın artık dinleyen konumundan çıkar ve konuşan, tartışan ve kendi kararlarını kendisi alan bir konuma gelir. Ülkemizde de yasal haklarını kullanamayan, baskı ve şiddet gören kadınlar, yakın dönem romancıları tarafından işlenir. Bu yazarlardan birisi de Emine İşinsu'dur. Özellikle de sanatçının çoğu hikâyeleri seksen sonrası kadın konusuna bakışta yaşanan değişmelerin edebiyatımızda görülen yansımalarının birer örneği olmaları bakımından önemlidir. Çalışmamızda, bu hikâyelerdeki feminist unsurları tespit etmeyi ve bu unsurların nasıl ve hangi amaçla kullanıldığını belirlemeyi amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Emine İşinsu, Kadın, Kadın Sorunu, Feminizm, Feminist Eleştiri.

ABSTRACT: Women have been one of the symbols of modernization since the Westernization process. Although women have equal rights over the law with men, it has not been possible to see the applicability of this equality in life because the habits brought by the patriarchal life style could not be abandoned in a short time. The concept of democracy, II. After the Second Constitutional Monarchy, in a way, it merges with the feminis movement and the longing for women to raise the personalities that will ensure the survival of democracy begins. The feminist movement, which started under the leadership of Simone De Beauvoir and called the "Second Wave Women's Movement", also affected Turkey in the eighties. In this period, when women's existential problems regarding gender are discussed, being a woman and feminine questions are discussed, women are no longer listening and come to a position of speaking, discussing and making their own decisions. In our country, women who cannot use their legal right sand who are subjected too ppression and violence are handled by recent novelists, albeit partly for ideological purposes. One of these writers is Emine İşinsu. In particular, most of the artist's stories are important in that they are examples of the reflections of the changes in the view of woman after the eighties in olur literature. In our study, we aim to identify the feminist elements in these stories and to determine how and for what purpose these elements are used.

* Dr., Ostim Teknik Üniversitesi / Ankara - elifedebiyat45@hotmail.com (Orcid: 0000-0003-0310-3200)

Giriş

17 Mayıs 1938'de Kars'ta dünyaya gelen Emine Işınsu'nun babası emekli tümgeneral Aziz Vecihi Zorlutuna, annesi edebiyatımızda şair ve yazar kimliğinin yanı sıra milliyetçi kimliği ile de tanınan Halide Nusret Zorlutuna'dır. TED Ankara Koleji'nden 1957 yılında mezun olan sanatçı, üniversitede felsefe eğitimi almak istemektedir ancak babasının zorlamasıyla DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne başlar. Bu sırada Fullbright Bursu kazanır ve altı ay Amerika'da sosyal hizmet uzmanı kursuna katılır. Ülkeye döndüğünde ODTÜ İşletme, DTCF Felsefe ve Hukuk Fakültesi gibi okullara kaydını yaptırır da mezun olamaz. Sosyal bilimlerin birçok dalında yaptığı bu kısa süreli eğitimler sanatçının edebî alt yapısına çeşitlik ve zenginlik katar.

Çocukluk ve ilk gençlik yılları anne-baba-ağabey baskısı içinde geçen sanatçının gelenekler konusunda oldukça katı olan annesi, oğlunu gayet serbest bırakırken kızına tam bir disiplin uygular. Bu kurallardan oldukça rahatsızlık duyan sanatçı, kendisine muhayyel bir dünya kurar. Ağabey ve baba korkusuyla davranışları sürekli kontrol altında tutulan sanatçı, okuyacağı kitapların seçiminde bile özgür değildir. Aile içindeki cinsiyet ayrımcılığının bireyin tüm yaşamını etkilemesi kaçınılmazdır (Kökdemir, 1995: 8-9). Ataerkil yapının toplumsal cinsiyete yönelik oluşturduğu bu olumsuz kalıp yargıların izleri yazarın hikâyelerine de yansır.¹

Işınsu'nun hikâyeleri *Bir Gece Yıldızlarla* adıyla üç bölüm halinde yayımlanır. Eserin ilk bölümünde yer alan hikâyelerde genellikle aile ve kadın sorunları ele alınır. Bu hikâyelerdeki kahramanların genellikle kadın olması ve hikâyelerin onların gözünden anlatılması dikkat çeker. Kadınların erkekler tarafından maruz kaldığı olumsuz davranışları eleştiren ve kadın haklarını savunan yazarı bir yönüyle feminist olarak da nitelendirebiliriz. Işınsu'nun hikâyelerindeki feminist unsurları tespit etmeyi ve bu unsurların hikâyelerde nasıl ve hangi amaçla kullanıldığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmamızı beş alt başlık altında değerlendirdik.

1. "Kadın"ın Kimlik Arayışı

Işınsu'nun hikâyelerinde yer alan kadın kahramanlar genellikle "ev kadını" olmalarıyla dikkat çeker. Bu kavramdan kocanın, çocukların ve diğer

¹Emine Işınsu, kendisiyle yapılan bir röportajda bu konuda şunları söyler: "Karakterlerimde yaşarım ben, onları yaşatırken. Benden parçalar vardır. Nokta büyüklüğünde de olsa daha büyük de olsa, hemen her karakterimde bir şeyim vardır. İç içeyim yani karakterlerimle." (Çetingök (Akbaş), 2020: 480). A. Yağmur Tunalı ile yaptığı mülakâtında ise Tunalı, yazarın "eserleriyle ne dereceye kadar ve nasıl aynileşmiş olduğunu, kendi ifadelerinin yardımıyla bir kere daha" tespit etmek ister (Tunalı, 2020: 445). Ayrıca Emine Işınsu'nun hikâyelerindeki otobiyografik izler için bk. (Dinçer Yiğit. 2022: 197-207).

aile fertlerinin bakımından sorumlu olan kadınlar anlaşılmaktadır. Hikâyede yer alan kadın kahramanlar yani “ev kadınları” yaptıkları işten hoşnut olmadıklarını dışa vurmayı istemezler. Çünkü bu durumda kötü bir eş ve kötü bir anne olduklarını göstermiş olmaktan çekinirler. Onların tatmini, kocasının ve çocuklarının memnuniyetidir. “Aile, değişen toplumda ahlaki doğruluğun yeridir. Ahlak, evde başlar ve temizlik ve düzen ahlaki simgeler. Kadınlar ev işlerinin yüksek standartını korumakla yükümlüdürler. Kadınların görevi evlerinde temizliği ve düzeni yaratmaktır; her şey yepyeni olmalıdır ve düzgün bir şekilde işlemelidir (İplikçi ve Kartal, 1999: 14).” Bu kadın kahramanlar, Virginia Woolf’un “evdeki melek”i ile benzer özelliklere sahiptir (Woolf, 1998: 3):

“Son derece sempattikti. Oldukça çekiciydi. Hiç bencil değildi. Aile yaşantısı gibi zor bir sanat alanında başarılıydı. Kendini her gün feda ediyordu. Eğer tavuk pişmişse derisini ve gerisini o yerd; bir plan yapılacaksa, işe o koyulurdu- kısaca kendi kafası ya da kendine ait istekleri hiç yokmuş gibi duran, ama hep başkalarının kafalarını ve isteklerini anlamayı tercih eden bir yapıya sahipti. Hepsinden öte -bunu söylememe gerek yok- saftı.”

Emine Işınsu’nun “Havagazı Faturası” adlı hikâyesindeki kadın kahraman bu özellikleri taşır. Kocasını ve çocuklarını memnun etmeye çalışan kadın, onlar için kendini feda etmiş ve ev işleri arasında adeta kaybolmuştur. Bu kayboluş hikâyesinin bütününe hâkimdir:

“Kendimi kaybettim!” Şu cümleyi yüksek sesle söylemişim ki, işittim; bir elimde kibrit, diğerinde kutusu kalakaldım. Havagazı ocağının başındaydım..dolmanın altını yakmam lâzım, akşam yemeğine yetişecek. Hayri, çocuklar, hepsi dolma sever. Ben sevmem, çünkü.. dolmayı sarmak minik minik.. tek lokmalık!..Yoo aslında bu iş bana göre değil, hiç değil bana göre.. bana!.. Ben?..Nerdeyim?.. Ömrümün şu noktasında kendimi kaybettim. Doğrusu kendimi kaybettim demek istemiştim.

(...)

Ben kendimi kaybettim. Buzdolabının ardında, hayır süpürgecin ucunda, belki ütünün başında... canım işte, bir yerlerde. Arayıp bulmak lâzım mı, karar veremiyorum, çünkü artık devam etmek istemiyorum.” (Işınsu, 2020: 12-13).

“Kendimi kaybettim; buzdolabının ardında, süpürgecin ucunda..belki ütü masasının başında. Her birinde ben varım, minik minik ben’ler, yuvamın içine saçılmış. Saçılmış da gayri toplayabilmek.” (Işınsu, 2020: 15).

Kahramanın bu arayışını bir çeşit kimlik arayışı olarak görmek mümkündür. “Kendimi kaybettim. Fakat neredeydim? Sahi ben, neredeydim? Hatırlamıyorum. İyi bildiğim bir şey var: Ben kadını (Işınsu,

2020: 15).” diyen kahraman yalnızca “kadın kimliği” taşıdığıının bilincindedir.

Kadın kelimesinin kendisi için bir çeşit “yüz karası” yahut “eksiklik duygusu” ile eş anlamlı olduğunu dile getiren kahramanda bu eksiklik duygusunun nasıl oluştuğu konusuna postyapısalcı teorik feministler² bir açıklama getirir. Bu feministler, görüşlerini Derrida’ya özellikle de Lacan’a dayandırırılar. Lacan’ın Freud’dan ve Saussure’ün yapısalcı-dil biliminden etkilenen psikanalitik yaklaşımında cinsellik ve bilinçaltı, sembolik düzen yani dil içinde öznenin kuruluşunun bir sonucu olarak oluşmuştur. Lacan’a göre kadınlık fallusla her zaman belirsiz bir ilişki içinde olmuştur ve bu yüzden de kadınlık, fallus referans alınarak bir “eksik” olarak tanımlanır (Aykut Türker: 2003, 299).

“Kayısı Kurusu”nda gençliğinde kocası tarafından terk edilen Şükriye Teyze, “Havagazı Faturası” adlı hikâyedeki kadın kahraman gibi kendisinde “eksik” bir şeylerin olduğunu düşünür. Terk edilışinin üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen “Neyim eksikti benim” diyerek kendisini sorgulayan Şükriye Teyze, “eksikliği” kendisinde arar:

“Kahrolasica herif..” dedi, “Kahrolasica, neyim eksikti benim ki bıraktı gitti.. güzeldim, gençtim... Hem bak çok becerikliydim o zaman, adam temiz pak ev ister diye ben kendimi paralardım, şu tahtaları ovardım gün aşırı, tek leke olmasın isterdim. Her hafta dağ gibi çamaşır yıkardım... Bir yorgan kaplardım, ince ince, sanki el değmemiş... Adam midesine düşün ya, ne dolmalar sarardım bilsen, ne dolmalar, hepsi bir boyda, cetvelle ölçülmüş gibi, mahalleli görüp şaşardı, nasıl beceriyorsun derlerdi, beceriyordum işte, çünkü efendi öyle ister.” (Işınsu, 2020: 42-43).

“Neyim eksikti benim, gençtim, güzeldim, çok becerikliydim.. karnım burnumda, geceler.geceler geçmez, sofrta hazır bekler, ben beklerim.” (Işınsu, 2020: 43).

Üstünlük/eksiklik karşıtlığında ilk kavram erkekle ikincisi ise kadınla birlikte düşünülür. Dildeki bu durum, kültürdeki erkek egemenliğinin de bir yansımasıdır. Dil ve kadın diline odaklanan Fransız feministleri, dilin ne olduğu ve nasıl öğrenildiği sorusundan hareketle bu konuya açıklık getirirler. Onlara göre çocuklar erkek-kadın, oğlan-kız, fallus-vajina, kafa-gönül, aktif-pasif, akıl-duygu, aydınlık-karanlık gibi ikili karşıtıklara (binary opposition) uyumlu şekilde yapılmış olan dili konuşmayı öğrenirler. Erkekliğin aktiflik, akıl ve aydınlıkla; kadınlığın da pasiflik ve duygusallıkla birlikte düşünüldüğü bu sıralamada bir değer yargısı da gizlidir. İlk sıradaki erkeklerle birlikte düşünülen kelime ve nitelikler, kadınlarla birlikte düşünülen ikinci sıradaki kelime ve niteliklerden üstün görülür (Huyugüzel, 2019: 177-178).

² H el ene Cixous, Julie Kristeva, Luce Irigaray.

Kadın ailenin rahatlığından ve mutluluğundan sorumludur, bunun için de elinden ne geliyorsa yapmalıdır. Kadından yalnızca evi temiz tutması ve güzel yemekler yapması beklenmez. Aynı zamanda kendisine bakması ve çekici görünmesi de gerekir. Aksi takdirde erkek daha iyi bakım ve ilgi gördüğü durumda başka bir kadına gidebilir. Ancak kocası tarafından terk edilen Şükriye Teyze, elinden gelen her şeyi yapmasına rağmen yine de benzer bir sonuçla karşılaşmaktan kurtulamaz:

“Kahrolasıca!.. Onun için süslenirdim, biliyor musun? yalnız onun için! Nerde şimdiki boyalar, yoktu bizim zamanımızda, bir allık, bir ruj!.. Maşayı mangalda ısıtıp ısıtıp, saçlarımı kıvırmaya çalışırdım, kim için, hep onun için!.. Onun için, ona göre... Hep ona göre!.. Adam temiz pak, titiz ya, ben kendimi daha temiz pak yaptım... Adamın eli sıkı ya, çok sıkı, ben benimkini daha sıkı yaptım. Niçin, hoşuna gitsin diye... Zeytinyağlı yaprak dolmasının içine bol nane katayım isterdi, öyle yapardım, hâlbuki gebereyim değil mi, nane konusuna katlanamıyorum, olsun, derdim, efendim öyle hoşlanıyor, olsun!” (Işınsu, 2020: 43).

2. Geleneksel Değer Yargılarının Sorgulanması

Işınsu'nun hikâyelerinde erkekler genellikle zevk ve menfaat düşkünü iken kadınlar eşlerine sadıktır. “Havagazı Faturası” adlı hikâyede zevk ve menfaat düşkünü olarak karşımıza çıkan kadın ise hayali bir kahraman olarak yer alır. Bu hikâyede *Erkekler İçin* dergisini okuyan Hayri, dergi sayfasında yer alan çıplak bir kadına bakmaktadır. Kadın olduğu halde kadının çıplaklığını seyretmekten utanan Hayri'nin karısı ile etini pazarlamaktan rahatsızlık duymayan kadın arasında “erkeklerin dünyasına” kimin egemen olduğu konusunda bir konuşma geçer. Fotoğraftaki kadın, erkeklerin dünyasına kendisinin egemen olduğunu söyler:

“Benim erkeklerin dünyasına egemen olan, tek benim!.. Sen dolmanı sarmana bak..çünkü erkeklerin karınlarını da doyurmak lâzım. Elbiselerini ütölemek, gömleklerini yıkamak, bak güzelim, bunlar hep lüzumlu. Çocukları da ihmal etme. Bütün bunlar kadın olmanın, ne bir çeşit yüz karası mı, hımm..neyse ne, gerekleri işte.” (Işınsu, 2020: 13-14).

Hikâye kahramanlarının bu söylemi, kadınları birbirine düşmanlaştıran zihniyetle ilişkilidir. İffetli ve fettan olarak sınıflandırılan bu iki kadın, “erkek egemen” bir dünyada yaşamaktan başka bir ihtimal olmadığı düşüncesinde hemfikirdir:

“Kes..dedim; ikide bir erkeklerin dünyası deyip durma, sanki var mı başka bir dünya? Tek bir dünya var o da erkeklerin. Annem onu, gökkuşağına sarıp sarmalayıp, zafer marşları ile ağabeyime sunmadı mı? /Tabii ağabeyin gidecek diskolara, o erkek! / O erkektir..elinin erdiği, keyfinin istediği her şeyi yapabilir. / Anne, diskoda kızlar da var! / O kızlar başka!” (Işınsu, 2020: 14).

Yalnız yaşayan yaşlı bir karı kocanın konu edildiği “Bir Fincan Kahve” adlı hikâye, sanatçının diğer hikâyelerinden farklı olarak erkeğin/kocanın gözünden anlatılır. Yaşlı, yorgun, her gün bir yerinde ağrı keşfeden ve inim inim inleyen koca, konu erkekliğe gelince “erkekliğime söz söyletmem” diyerek farklı bir tutum sergiler:

“Evelallah, kendimde o biçim bir eksiklik hissetmiyorum, çok gençlere taş çıkartırım hâlâ... Hâlâ, yaa, sen bunun böyle olduğunu bilmez misin kadın... Yatakta, “Aman bey, bunca hastalığına bakmayıp...” diyorsun. Hastalıksa hastalık ne yapayım, erkekliğime söz söyletmem, ne sana, ne kimseye anladın mı?” (İşinsu, 2020: 21).

3. Medeni Hâl: Kadının Medeni Hâli

Birçok toplumda genç kız için evlilikten başka bir çıkış yolu yoktur. Evlilik, “aile ocağından, anasının babasının boyunduruğundan kurtulup kendine geleceğin kapılarını açması, etkin bir fetihle değil, kendini edilgin ve uslu bir varlık halinde yeni bir efendinin eline teslim ederek” (Beauvoir, 1993: 303) gerçekleşir. Toplumun kadına hazırladığı genel bir yazgı olan evlilik, kadın için “varoluşunun kesin olarak belirlenmesi, bütünlenmesidir.” (Beauvoir, 1976: 19).

“Geç Kalma!.. Fakat Nereye?..” adlı hikâyede iki kadın kahramanın medeni durumları konu edilir. Eski arkadaş olan Mine ve Özcan uzun yıllar sonra karşılaşır. Mine, devlet dairesinde çalışır ve hiç evlenmemiştir. Bir partinin ilçe başkanı olan arkadaşı Özcan ise evlenmiş ancak evlilikte aradığını bulamamış ve ayrılmaya karar vermiştir. Yedi yıldır boşanma davası devam eden Özcan ile hiç evlenmemiş olan Mine arasında “evde kalmak mı yoksa boşanmak mı daha zor” olduğu konusunda şöyle bir konuşma geçer:

“Evlenmedin mi?”

Lâfa bak..bu da sorulur mu.. gülmeye çalıştım:

“Hayır. İsteyeni, ben beğenmedim. Benim istediklerim de..”

“Boş ver...” dedi, “Ben de boşanıyorum, boşanmak daha zor.”

“Hala mı, daha bitmedi mi?”

“Hala, daha!” Yeni avukatı kadın, kadın ve dul! Bizim davada kendi hayatını yaşıyor sanıyorum. Bir, yedinci yıl, tutturmuş, bu bizimki, yedinci yıl krizi imiş, atlatılmış, geçermiş. Konuştum kendisiyle, söyledim; bizim mesele, yedinci yıl değil, beşinci ay meselesi, dedim. Yedi yıldan beri mahkemedeyiz, ayrı yaşıyoruz dedim... Yok!

Yaa böyle dertler de var. Oysa anam ha bire , “Evde kalacağına, keşke dul olsaydın.” der. “Dul olabilmek de zor anacığım, kaderine razı ol, dayan evde kalmış kızına.” Yani asıl “dayanabilme” meselesi, kızına!.. Söyleyemem.” (İşinsu, 2020: 30).

Mine, uzun yıllar görmediği arkadaşı Özcan'ın alnı ve ağzının iki yanındaki kırışıklıkların kaybolduğunu, bunun yerine yüzüne bir rahatlık ve teslimiyet geldiğini görür. Bu teslimiyet duygusuna ulaşamadığı için kendini eleştiren Mine, arkadaşının yanından uzaklaşmasını “durduğu yerden” izler. Özcan'ın ilerlemesi, evliliği olumsuz sonuçlansa da onun bu yola girmesiyle; Mine'nin “durduğu yerde kalması” ise evlilik yoluna hiç çıkmaması ile özdeşleştirilebilir. Hikâyenin sonunda Mine, ağlayan gözlerle arkadaşının arkasından bakar. Hüzün ile huzuru iç içe yaşayan ve yüzünde rahatlığın izlerinin görüldüğü Özcan'a karşılık Mine'nin bu hareketi, hiç evlenmemektense dul kalmanın tercih edildiğini gösterir.

4. İdeoloji

“İki Kadın” adlı hikâyede köyden şehre taşınan ve bir evde hizmetçilik yapmaya başlayan bir kadın ile bu evin kadınının feminizm konusundaki düşünceleri konu edilir. Bu kavramla çalıştığı evde ilk kez karşılaşan hizmetçi kadın, bu kavramı, “kocalara karşı bir şey” ve “özgürlük!” olarak anlar.

Feminizm, kadın ve erkeğin her türlü eşitliğini savunur. Ekonomik özgürlük de bunlardan bir tanesidir. Hizmetçilik yapan kadın, “üretim” katılmış ve ekonomik özgürlüğünü elde etmiştir. Ancak ataerkil aile düzeninde paranın kontrolü erkektedir. Kadının çalışma yaşamına katılması ve para kazanması ona para harcama özgürlüğünü vermez. Maaşının tamamını kocasına vermek zorunda bırakılan kadın, kazandığı parayı harcama özgürlüğünden yoksundur. Maaşını eşine vermediği durumda ise kocasından fiziksel şiddet görür:

“İlle ay başları, hani ablamın verdiği parayı, onun avcuna koyarken içim yanar da..bir yerden tutturur, bir huzursuzluk çıkarırım... Kendi kusurum ona bir şey diyebilmem gayri, kafamı sakınırum. Bazı aylar, para, çantamda daha fazla dursun diye, sokakları dolaştığım olur, bi hoş hissederim kendimi. Sanki bir şey alacakmışım gibi dükkanların camlarına bakarım. Şeytan der, “Kız çantanda para var, al şu kazağı, yeter valla yeter, alver gitsin. Nasıl olsa bir dayak, onu da yiyeceksin.” (Işinsu,2020: 47).

Kadının özgürlüğünün “baskı” ve “dışlama” olgularından bağımsız olmadığını ve özgürlüğün sosyal olarak koşullu olduğunu düşünen Beauvoir, baskı altında olunan durumlarda özgürlüğün imkânsız olduğunu belirtir. Ona göre özgürlükler birbirine bağlıdır ve ontolojik özgürlük tek başına yeterli değildir (Coşkuner, 2013: 57).

Evin kadınının ise bir çalışma hayatı yoktur. Feminizm çıktığından beri “ev kadını” olmanın kendisine utanılacak bir yük getirdiğini belirten evin kadını, feministlerin “ekonomik özgürlük” söylemine karşı farklı bir düşünce içerisinde:

“Kızlar içten mi sanki, feminizmi destekleyecek bir dernek yahut vakıf kuracaklarmış benim de katılmamı istiyorlar. Aralarında, “ev kadını” bulunursa, daha güçlü olacaklarmış! Ev kadınlığını, ne zamandır... belki bu feministlik çıktı çikalı, bir yük gibi taşımaktayım üstümde. Ar edilecek, utanılacak bir yük!.. Nasıl, ne çeşit bir güç olacaksam... Beni küçümsüyorlar, biliyorum.. “ekonomik özgürlük” lâfı ediyorlar. Cevaplar, belki beni iyice aşağılarlar diye çıkmıyor ağızımdan, “Kocamın verdiği para ile niçin özgür olamayacakmışım acaba, şunca sene iyiyi kötüyü, her bir şeyi..koscoca hayatı bölüştük de, doğaldı da, bir, parayı paylaşmayı istemek mi ayıp? Paranın ayrıcalığı ne?.. Sonra evde çalışmak, çocukları büyütmek az bir iş midir sanki? diye soramıyorum bir türlü.” (İşinsu, 2020: 48).

Bu harekete, hâkim olan ideoloji nedeniyle erkeklerin yanı sıra kadınlar da karşı çıkabiliyor. Kadın özgürleştikçe erkek, kadın üzerindeki egemenliğini kaybedeceği korkusuyla bu hareketi tehlikeli bulur. Kadın ise bilinçaltında eşini ya da erkek hiyerarşisi içinde edindiği yeri kaybetme korkusundan dolayı karşı çıkar.

Ev kadını olmak yani evde çalışmak ve çocukları büyütmek küçümsenir. Ev kadını olan annesi ile çalışma hayatında yer alan hizmetçi kadını “üretici” olmaları bakımından karşılaştıran Can da benzer düşüncededir: “Amaan anne, nasıl da abartıyorsun yaptıklarını, bak sen hiç üretici olamamışsın ki, işte şu cahil kadın, pek de güzel beceriyor senin yaptıklarını” (İşinsu, 2020: 49).

Yaşı ilerleyen hizmetçi kadının alnında ve yanaklarında kırışıklıklar oluşur. Eşi Rıza'nın bu kırışıklar karşısında “Kız suratın muşmulaya döndü” (İşinsu, 2020: 47) şeklinde bir ifadede bulunmasını duymazdan gelen kadın, aynı durumu yaşayan kocasına benzer bir söylemde bulunamaz. Çünkü “İlla velâkin o erkektir. Kaç yaşında olursa olsun, suratı muşmulaya değil, muşambaya dönsün, yine kendine bakacak, altına yatacak bir karı bulur” (İşinsu, 2020: 47).

Hizmetçi kadın ile evin kadını arasında birçok yönden benzerlik bulunur. Bunlardan birisi, her ikisinin de gönlünden geçeni eşlerine rahatça dile getirememesidir. Hizmetçi kadın oğluna Mehmet ismini koymak ister ancak bunu eşine söyleyemez:

“Karşı gelip ses çıkaramadım, diyemedim bu çocuğun sahipliği biraz da benim üstüme, anası değil miyim, dokuz ay az mı çektim, sonra bakması, bok püsürünü temizleyip, yedirip giydirmesi, kimin üstüne ha, kimin üstüne kalacak?.. Gel içimin çektiği, dilimin döndüğü bir isim, Mehmet olsun, diyemedim. Kolay mıdır gönlünden geçeni kocanın suratına suratına karşı, deyivermek. Ablam bilem söyleyemez.” (İşinsu, 2020: 46).

İşinsu, makalelerinde açıkça belirttiği fikirlerini eserlerinde kahramanlarının duygu ve düşünceleriyle okuyucuya ulaştırır. Bir

konuşmasında “Kadın haklarına daima saygılı ve bu hakların daimî müdafî olan ben; güzelim bir kavramın, feminizmin, aileye hücumda alet olarak kullanılmasına tahammül edemiyorum. Bir kadın, aile içinde tutsak değildir” (Işınsu, 1990: 13) diyen yazar, bu düşüncesini hikâyedeki evin kadınına söyler. Feminizmi destekleyen bir dernek ya da vakıf kurmak isteyen arkadaşları, evin kadınına kendilerine destek vermelerini ister. Kadın ise eşi Esat’ın rahatsız olacağını düşünerek bu harekete katılmayı istemez. Hizmetçi kadın ile evin kadını arasında eğitim, coğrafya ve sosyo-ekonomik özellikler bakımından farklılıklar görülmekle birlikte ikisinin de kadın olması, onların ortak bir kaderi yaşamalarına yol açmıştır.

5. Uzlaşma: “Kendi” Olma/ Kendini Bulma/ Ne İstedğini Bilme

“Koca Cadı” adlı hikâyede birbirine zıt karaktere sahip, istek ve beklentileriyle tamamen farklı bir yaşam sürdürdükleri için mutsuz olan Tülin ve Bridget’in yaşamı konu edilir. Evli ve çocuklu olan bu kadınlardan Tülin, ressam olmanın hayalini kurar ve ev işleri yapmaktan son derece rahatsızdır:

“Şüphesiz istemiyor ev işi yapmayı, hiçbir iş yapmayı istemiyor. Mutfağa girerken öğürtüler geliyor içinden, bazen bulaşık yıkarken tencerelerin altlarını ovuyor ovuyor, tel parçalanıyor, yüreğindeki tencere karası daha bir çoğalıyor, nefret büyüyor bir kocaman. “Neredeyim ben?” diye soruyor; tencere yabancı, musluk yabancı, akan su yabancı... Kadın, korkular içinde. Bazen, tencerenin altı mı yanmış, şu çatalların arasında yağ mı kalmış.. “Olsun varsın,” diyor, “aman olduğu gibi kalsın..” Süzgecin içinde yağlı yağlı durulanmış tabaklar, tencereler, bıçaklar birikiyor. Kadın, hiç ilgi duymadan bakıyor onlara: “Bana ne...” diyor, “Bana ne..bana ne” (Işınsu, 2020: 73).

Bridget ise ressamdır. Ancak resim yapmayı istemez, onun hayali ise evinin hanımı olmaktır:

“Evimin hanımı olmak istiyorum, bana anne anne diyecek yavrular istiyorum... Akşamları kocam için süslenmek, onu kapıda güler yüzle karşılamak istiyorum... Mutfağın mavi çiçekli perdelerini kendi elimle dikmeliyim, çocukların kazaklarını, hırkalarını da ben öreceğim... Yetti artık resim, boyalar..şu serseri hayat, yetti. Ah çok güvensiz hissediyorum kendimi, çok... Dayanacağım biri olmalı arkamda, bir koca; esmer, iri yarı, yakışıklı biri, gereğinde sert, otoriter, gereğinde yumuşak bir adam, bütün sorumluluklardan sıyrılıp onun küçük karısı olsam... onun için giyinsem, onun için süslensem... O da benimle, her ihtiyacım, ayrıntıları ile uğraşsa” (Işınsu, 2020: 75).

İnsanların kendi hayatlarını beğenmeyip başkalarının hayatlarına özendiğini, uzaktan konuşmanın kolay olduğunu ancak insanın kendi başına gelince durumun hiç de beklendiği gibi olmadığını dile getiren Koca Cadı adındaki hayali kahraman, birbirlerinin hayatlarını arzulayan bu kadınların ruhlarını bedenlerinden çıkarıp diğerinin bedeninin içine koyar. Ancak,

ruhları değiştirilen bu kişiler Koca Cadı'nın beklediğinin tersine mutlu olurlar: "Demek artık kadınlar ne istediklerini, gerçekten bilmeye başladılar (Işınsu, 2020: 78)." diyen Koca Cadı eskiden kadınların ne istediğini bilmediğini ancak söz konusu durumun artık ortadan kalktığını belirtir.

Sonuç

Toplumsal değişimin önemli göstergelerinden birisi olan kadın, Işınsu'nun hikâyelerinde genellikle ana kahraman olarak yer alır. Bu hikâyelerde kadının aile içindeki yeri ve kadına özgü sorunlar, kadın kahramanların gözünden verilir. Genellikle "ev kadını" olarak karşımıza çıkan ve evin düzenini sağlamak ve bunu devam ettirmekle kendilerini sorumlu gören bu kadınlar için kocaların istek ve beklentileri ön plandadır. Ancak Işınsu'nun hikâyelerinde ataerkil yaşam düzeninden farklı olarak susan ve dinleyen değil sorgulayan ve kimliğini aramaya başlayan bir kadın modeli ile karşılaşırız. Bu kadın modeli ile yazar, kadınların da birey olduklarını ve onların da erkekler gibi bir takım istek ve beklentilerinin olabileceğinin mesajını vermek ister.

Üstünlük/eksiklik karşıtlığında birinci kavram erkek ile ikincisi ise kadın ile karşılık bulur. Işınsu'nun hikâyelerindeki kadın kahramanlar, yaşamlarında karşılaştıkları olumsuzlukların kaynağını genellikle kendilerinde ararlar. Bu arayış neticesinde kendilerinde "eksik" bir şeylerin olduğuna karar veren kadın kahramanların bu tespiti, "erkek egemen" bir kültürde yaşıyor olmanın getirdiği bir sonuçtur.

Kadınlar, yasalar önünde erkeklerle eşit haklara sahip olsalar da bu hakların yaşamdaki uygulanabilirliği olması gereken düzeyde değildir. Işınsu, bu aksaklığı hikâyelerinde açık bir şekilde gösterir. Kadın, elde ettiği haklar sayesinde çalışma hayatına katılmış ancak kazandığı parayı harcama özgürlüğüne sahip olamamıştır. Sanatçının bu örnekleme, Beauvoir'ın özgürlüklerin birbirine bağlı olduğu ve baskı altında olunan durumlarda özgürlüğü imkânsız olduğu tespitini doğrular niteliktedir.

Işınsu, toplumsal cinsiyete dair varoluş problemlerini ele aldığı bu hikâyelerde, kadının ötekileştirilmesine karşı çıkar. İdeolojik anlamda bir feminist olmamakla birlikte kadınların maruz bırakıldıkları olumsuz davranışları eleştirir. Dolayısıyla kadın haklarını savunan yazarı, bu yönüyle feminist olarak niteleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Aykut Türker, E. (2003). Feminist edebiyat eleştirisi. *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, 77/78/79, 293-305.

Beauvoir, S. (1976). *Kadın evlilik çağı*. (çev.: Bertan Onaran), İstanbul: Payel.

Beauvoir, S. (1993). *Kadın-geç kızlık çağı*. (çev.: Bertan Onaran), İstanbul: Payel.

- Çetinbaş (Akbaş), N. (2020). Emine Işinsu ile röportaj. *Emine Işinsu Armağanı*, (hzl.: Hakan Sarı-Yusuf Koşar), 476-484, İstanbul: İhlamur Anma ve Armağan Kitaplar Dizisi.
- Çoşkuner, C. (2013). *Simone De Beauvoir'ın özgürlük anlayışı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dinçer Yiğit, E. (2022). Emine Işinsu'nun hikâyeleri üzerine bir inceleme. *Emine Işinsu Kitabı*, 197-207, Ankara: Korkut.
- Huyugüzel Ö, F. (2019). *Eleştiri terimleri sözlüğü*. İstanbul: Dergâh.
- Işinsu, E. (1990). Aile derken. *Türk Edebiyatı*, 202, 13.
- Işinsu, E. (2020). *Bir gece yıldızlarla*. 2. Basım, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- İplikçi, M. - Kartal, Ü. (akt.) (1999). Kadın ve kimliksizlik- temizlik, deterjan ve kadın. *Varlık*, 1098, 12-16.
- Kökdemir, A. (1995). *Emine Işinsu hayatı-şahsiyeti- sanatı-fikirleri-eserleri*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Tunalı A, Y. (2020). Emine Işinsu ile mektup mülakât. *Emine Işinsu Armağanı*, (hzl.: Hakan Sarı-Yusuf Koşar), İstanbul: İhlamur Anma ve Armağan Kitaplar Dizisi.
- Virginia, W. (1999). Ev meleğini öldürmek. *Varlık*, 1098, 3.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.